

Stav digitalizace jednotlivých fondů Národní knihovny České republiky

Verze 2 (9. 4. 2019)

Předkládá: sekce Knihovní fondy a služby (HHF/ORST a OH, OSF) a Slovanská knihovna

Úvod: Vzhledem k specifikům sbírek Národní knihovny ČR je materiál rozčleněn do oddílů věnovaných historickým a hudebním fondům, novodobým fondům a fondům Slovanské knihovny, priority jsou stanoveny v rámci těchto oddílů.

Historické a hudební fondy

Oddělení rukopisů a starých tisků (M. Hejnová)

Rukopisy:

Jádro rukopisného fondu tvoří rukopisné středověké kodexy s vazbou na střeoevropský kulturní kontext, na tuto část fondu se soustředí dosavadní digitalizace. Vedle středověkých rukopisů obsahuje fond i dosud málo zpracované novověké rukopisy, ale i další sbírky, často mimoevropského původu (orientální rukopisy – 1200 exemplářů, řecké papýry – 7000 položek, indické rukopisy – 461 položek), jakož i jednu významnou literární pozůstalost (archiv Adalberta Stiftera)

Celkový počet rukopisů: 14544 – zdigitalizováno: 1761 rukopisů (tj. celkově 12 %)

Středověké rukopisy: 3358 – zdigitalizováno: 1534 (tj. 46 %)

- ✓ **Zbývá zdigitalizovat 12 783 rukopisů (88 %).**
- ✓ **Zbývá zdigitalizovat 1824 středověkých rukopisů (54%).**

Digitalizace rukopisů probíhá ve spolupráci ORST, HO a SK v rámci projektů ve VISK 6, v němž se provádí digitalizace vysoké kvality, je finančně velmi nákladná, avšak z důvodů jak záchovných, tak uživatelských je nezbytná.

Pro jiné rukopisy je třeba hledat jiná řešení.

Staré tisky:

Celkový počet: 166 tis. – z toho má záznam: 142,5 tis. – z toho zdigitalizováno: 110 tis. (66%)

výhled: zbývá zdigitalizovat 56 000 sv., zpracovat záznamy pro 24,5 tis. dokumentů (z toho nesignovaných 13,5 tis. sv.) a přílohy v tisících digitalizovaných Googlem (množství ukáže analýza). Probíhá digitalizace v rámci EoD, která používá nižší rozlišení než digitalizace podle požadavků VISK6, ale zároveň užívá téhož standardu pro komplexní digitální dokument jako digitalizace ve VISK6, je tedy bez další konverze zařaditelná do Manuscriptoria. Digitalizaci typu EoD použít na digitalizaci tisků, inkunábulí a pro ni rozšířit stávající kapacity v rámci fotooddělení a rovněž využít kapacity digitalizace v DaTu.

- ✓ **Zbývá zdigitalizovat 56 000 (34%) starých tisků.**

Inkunábule:

Celkový počet: 4500; z toho digitalizováno: 100 (2%)

výhled: zdigitalizovat jen výběr, tj. 200 (zejména světové unikáty), protože většina titulů je přístupná prostřednictvím jiných zdigitalizovaných exemplářů v databázích různých institucí, zejména Bavorské státní knihovny.

- ✓ **Zbývá zdigitalizovat 4400 (98%) inkunábulí.**

Historické mapy:

Samostatné mapy jsou vesměs katalogizovány a digitalizovány. Zásadní je nyní detailní zpracování historických atlasů a jejich digitalizace (množství ukáže analýza).

Priority digitalizace v ORST:

- Bude pokračovat digitalizace středověkých rukopisů (dosud zdigitalizováno cca 46% tohoto fondu). Do budoucna je třeba se zaměřit na další typově odlišné materiály (inkunábule – výběrově, české tisky, novověké rukopisy);
- Na hromadnou digitalizaci starých tisků ve spolupráci s Google by měla navázat digitalizace starých tisků, které nemohly touto digitalizací projít (cca 56.000 sv.);
- A dále digitalizovat přílohy v tiscích, zdigitalizovaných v rámci projektu Google (nutná analýza množství těchto příloh).

Hudební oddělení (M. Hejnová)

Rukopisy:

Celkový počet rukopisů: 6000, z toho digitalizováno 462 (8%)

Celá rukopisná sbírka je zpracována v mezinárodním soupisu hudebních pramenů RISM (Répertoire Internationale des sources musicales) a tím dokumentačně zpřístupněna k badatelskému, ale i umělecky interpretačnímu a edičnímu využití. V současné době uvažujeme o konverzi této vědecké dokumentace do elektronického katalogu NK ČR.

- ✓ **Zbývá zdigitalizovat 5 538 (92%) rukopisů**

Tisky:

Celkový počet tištěných hudebnin: 110 000, z toho zpracováno ve formě popisů: 31 667, zdigitalizováno: (1%)

Tištěné hudebniny jsou zpracovány v elektronickém katalogu NK ČR v minimálním záznamu, který umožňuje jeho zpřístupnění. Pouze třetina celku je rekatalogizována dle požadavků standardu pro zpracování hudebnin, včetně tvorby věcných autorit pro speciální druh dokumentu a unifikovaných názvů. Zbývá zpracovat 63334 jednotek, což dle nynějšího tempa zpracování si vyžádá přibližně dalších 15 let.

- ✓ **Zbývá zdigitalizovat 108 900 (99%) tisků.**

Korespondence:

Celkový počet: 940 jednotek, z toho zpracováno ve formě popisů: 940, zdigitalizováno: 0

- ✓ **Zbývá zdigitalizovat 940 jednotek (100%)**

Novodobé fondy

Odbor správy fondů (M. Bežová)

Digitalizace novodobých fondů v současné době probíhá v rámci udržitelnosti projektu Národní digitální knihovny, ve kterém byla vytvořena digitalizační linka, a na digitalizaci jsou navázána oddělení v sekcích KFS a DaT.

Ve výroční zprávě z roku 2018 se udává počet *7 358 308 knihovních jednotek*, které jsou uloženy ve fondech NK ČR. Podle údajů z ALEPHu z 27. 2. 2019 bylo v systémů prozatím uloženo cca 4,6 miliónů knihovních jednotek (cca 60% z celkového počtu), z nichž 4,1 miliónů je možné digitalizovat. Tento počet je však součtem všech fyzických nosičů, které má NK ČR ve svých fondech, a ne počet bohemikálních titulů v nejširší formě (titul byl vydán českým autorem, v češtině, v České republice nebo se jeho obsah týká českých zemí) z novodobých fondů, které by měla NK ČR zdigitalizovat.

Hlavním ukazatelem pro stanovení bohemikálních dokumentů, které je potřeba zdigitalizovat, bylo určeno čČNB. Celkově je k 4. 3. 2019 přiděleno 1 131 698 čČNB (z toho 917 631 BK, 47 244 SE, 73 600 GP, 55 878 MU, 22 878 AM, 14 467 MP). V dalších letech se dá očekávat roční nárůst o cca 24 180 čČNB (19 000 BK, 330 SE, 3000 GP, 150 MU, 1000 AM, 700 MP).

Pomocným ukazatelem pro všechny dosud digitalizované bohemikální dokumenty (nejen v NK ČR) je v současné době Registr digitalizace (RD). V RD je zpracováno 278 774 BK, 50 609 SE¹, 956 GP, 3305 MU, 606 AM, 34 394 MP² a 153 205 rukopisů a starých tisků.

Podle těchto ukazatelů zbývá zdigitalizovat:

- ✓ **Knihy (BK)** **638 857 (69,6%),**
 - nejčastější typ dokumentů, který se v NK ČR digitalizuje, digitalizuje se pomocí manuálních skenerů, automatických skenerů. Část titulů je zpracovávána i formou destruktivní digitalizaci, která je prováděna z exemplářů, které byly do knihovny přijaty darem, odpisem z jiných knihoven anebo jiným způsobem, a proto není tento typ digitalizace ve velké míře výběrový

- ✓ **Pokračující zdroje (SE)** **32 211 (63,64%),**
 - druhý nejčastější typ dokumentů, který se v NK ČR digitalizuje, digitalizace je u některých starších titulů především z 19. století a počátku 20. století obtížnější a proces je zdoluhavější kvůli degradaci papíru a dalším fyzickým a mechanickým poškozením tohoto typu dokumentů. U pokračujících zdrojů se preferuje zdigitalizovat celý titul, pokud ho NK ČR má ve svých fondech, nebo formou zápůjčky

- ✓ **Grafika (GP)** **73 453 (99,85%)**
 - V NK ČR se digitalizují velmi málo, byť by se mohlo jednat o uživatelsky atraktivní typ dokumentů, překážkou jsou i velké formáty grafik, na jejichž digitalizaci nemá NK ČR potřebné vybavení

- ✓ **Hudebniny (MU)** **52 573 MU (94%)**

¹ Počítají se do nich i ty pokračující zdroje, kterým se čČNB nepřidává – výroční zprávy, šedá literatura apod.

² Rozdíl mezi přidělenými čČNB ve formátu MP a zpracovanými MP v RD může být dán rozdílnou katalogizační politikou v různých časových obdobích.

- viz část *Hudební oddělení*
- ✓ **Zvukové záznamy (AM)** **22 272 (97,3%)**
 - v NK ČR se zvukové dokumenty nedigitalizují kvůli nedostatku nástrojů na digitalizaci, ale bylo by možné spolupracovat s institucemi, které je zpracovávají (MZK, Národní muzeum, aj.)
- ✓ **Kartografické dokumenty (MP)** **14 300 (99%)** (v této kategorii je odhad obtížnější, vzhledem k odlišné kategorizaci atlasů (dříve BK))
 - v NK ČR se kartografické dokumenty zpracovávají v malé míře. Pro velké formáty nemá NK ČR potřebné skenery. V rámci NDK se digitalizaci map věnuje především MZK, která vyvinula i potřebné nástroje pro katalogizaci map a další jejich zpracování

Prioritou Národní knihovny ČR pro novodobé fondy je digitalizace národní produkce, dalším kritériem při výběru dokumentů je digitalizace:

- 1) Ochranná – tituly, které jsou ohroženy degradací kyselého papíru, a hrozí jejich fyzický rozpad (až 60% dokumentů ve fondech NK ČR je ohrožena);
- 2) Výběrová – digitalizace společensky důležitých dokumentů pro českou společnost – viz doporučení ÚKR z roku 2016, digitalizace děl nedostupných na trhu, digitalizace titulů, ke kterým má NK ČR uzavřené licenční smlouvy;
- 3) Systematická – dle umístění fondů;
- 4) Destruktivní digitalizace (ke zrychlení digitalizace a ochraně fondů NK ČR);
- 5) Digitalizace na žádost čtenářů (v současné době vyvíjeno v DaT přidání tlačítka „doporučit k digitalizaci“ do katalogu NK ČR), ostatních knihoven a podle půjčovatelství (požadavky jsou navrhovány pracovníky OS), zpracování vícesvazkových děl, u kterých jsou zpracovány pouze některé části;
- 6) Digitalizace titulů před jejich dáním do vazby.

Slovanská knihovna (L. Babka)

V případě Slovanské knihovny nemá smysl vyjadřovat kvantifikaci požadavků (plánů) na budoucí digitalizaci procentuálně. Jelikož naprostá většina fondu SK je nebohemikálního charakteru a tyto dokumenty cizí provenience mohou být předmětem digitalizace v zemích svého původu, je nutné a vhodné zaměřit se pouze na unikátní části fondu SK. Z tohoto mnoho již bylo vykonáno.

Úkoly a cíle budoucí digitalizace:

1) Digitalizace historických rukopisů

Digitalizace historických rukopisů probíhá postupně v rámci programu VISK6. Sbírka obsahuje i opisy dřívějších rukopisů nebo opisy knih, které nemá smysl ve všech případech digitalizovat. Digitalizované dokumenty se zpřístupňují prostřednictvím Manuscriptoria.

celkový rozsah sbírky historických rukopisů v SK – cca 468 jednotek
dosud digitalizováno – 54 rukopisů (11,5%)

- ✓ **k digitalizaci – cca 350 rukopisů (75%)**

2) Dokončení digitalizace starých tisků (knih vydaných před rokem 1800).

Vybrané unikátní staré tisky byly a jsou digitalizovány v rámci VISK6, většina sbírky byla digitalizována v rámci projektu „Google“. Dosud nedigitalizované dokumenty byly z projektu „Google“ vyřazeny většinou z důvodu horšího fyzického stavu. Digitalizované dokumenty se zpřístupňují prostřednictvím Manuscriptoria (resp. Google Books).

celkový rozsah sbírky – cca 5400 starých tisků

dosud digitalizováno – cca 4100 starých tisků (76%)

- ✓ **k digitalizaci – cca 1300 starých tisků (24%)**

3) Digitalizace vybraných českých dokumentů z oblasti slavistiky

Cílem je digitalizace zásadních prací z oblasti slavistiky české provenience, které dosud nebyly digitalizovány v rámci programu NDK. Digitalizované dokumenty by se zpřístupňovaly v Krameriovi. Máme zpracovaný seznam vytipovaných dokumentů.

- ✓ **k digitalizaci – cca 350 jednotek**

4) Dokončení digitalizace periodik vydávaných na území Československa v letech 1918–1945 příslušníky ruské, ukrajinské a běloruské emigrace

Dosud byly digitalizovány všechny tituly ukrajinské provenience a polovina titulů ruské provenience. Není digitalizovaný žádný titul běloruský. Dosud digitalizované dokumenty jsou dostupné v Krameriovi, výsledek budoucí digitalizace by byl dostupný tamtéž. Máme zpracovaný seznam.

- ✓ **k digitalizaci – cca 110 titulů (cca 93000 stran)**

5) Digitalizace mikrofilmových kopií unikátních novin z fondu SK

Bylo by vhodné digitalizovat unikátní tituly novin ze sbírky Ruského zahraničního historického archivu, které byly v průběhu uplynulých 25 let převedeny na mikrofilm. Digitalizoval by se mikrofilm (byť by výsledek byl jen černobílý). Máme zpracovaný seznam. Digitalizované dokumenty by se zpřístupňovaly v Krameriovi.

- ✓ **k digitalizaci – cca 300 000 polí mikrofilmu (800 titulů – 300 000 stran)**

6) Digitalizace zbývající části monografií z 19. století

Bylo by vhodné digitalizovat tu část fondu monografií SK vydaných v průběhu 19. století, která nebyla vybrána (většinou z důvodu horšího fyzického stavu nebo nejasných autorskoprávních náležitostí) k digitalizaci v rámci společného projektu NK a společnosti Google. Tím by se dosáhlo kompletní digitalizace fondu SK vydaného do roku 1900. Digitalizované dokumenty by se zpřístupňovaly v Krameriovi.

- ✓ **k digitalizaci – 17 000 jednotek**

7) Digitalizace vybraných unikátních monografií a periodik ze sbírky Ruského zahraničního historického archivu

Bylo by vhodné digitalizovat unikátní dokumenty ze sbírky knihy a periodik Ruského zahraničního historického archivu, které nebyly mikrofilmovány (digitalizovány) v rámci uskutečněných projektů. V případě monografií, které dosud nebyly předmětem digitalizace vůbec, by šlo především o materiály dokumentující vývoj revolučního hnutí v Rusku, produkci revolučních organizací v Rusku i za jeho hranicemi v prvních dvou desetiletích 20. století, monografie vydávané v Rusku i v zahraničí v období revolučního roku 1917 a během následné občanské války, výběrově též produkce ruské a ukrajinské emigrace po roce 1917. V případě periodik by se digitalizace zaměřila na unikátní tituly ze sbírky novin a časopisů vydávaných po celém světě v letech 1918–1945 příslušníky ruské, ukrajinské a běloruské emigrace, která je zapsána na seznam Paměť světa organizace UNESCO. Digitalizované dokumenty by se zpřístupňovaly v Krameriovi.

- ✓ **K digitalizaci – cca 5000 monografií, 3000 titulů periodik (větší část tvoří časopisy)**

Historie dokumentu:

Sumarizace: 15. března 2019

Oprava části Novodobé fondy – 9. 4. 2019